

kako sem skrben za povzdigo šolstva, a v istini pa zbuja ona ista oseba le pomilovalen nasmeš vsakega trezno, normalno mislečega človeka, ker s takim reorganizovanjem — kakor je n. pr. določba, kako visoke naj bodo posamezne črke, kako naj otroci hodijo po stopnicah itd. itd. — se taka oseba le osmeši.

Tu je treba drugam zastaviti sekiro, ako hočemo storiti kaj koristnega za šolo, in ena glavnih naših nalog bodi pri reorganizaciji ljudskega šolstva, da spravimo v popolno soglasje šolo in — dom! Tu, tu je izvor in konec rešitvi v prilog naši ljudski šoli — tu pričakujemo rešitve našemu obupnemu klicu po večji ljudski izobrazbi. Dokler ne pridobimo našega odraslega ljudstva za pomočnika, nekakega součitelja — je zaman naš trud — resen in smešen.

Oglejmo si le površno, iz kakih faktorjev se rekrutirajo naše dece starši. Izvečine iz ljudij, ki imajo o vzgoji otrok, svojega telesnega sadu toliko pojma kakor nič. Ko stopajo v zakon, v višek človeškega zahtevanja, vedo pač dobro le to, da bodo rodili ljudi, ki so ustvarjeni po človeški in božji podobi, a kako bodo dovajali te ljudi do one stopnje popolnosti, kjer bodo odgovarjali najprimitivnejšim zahtevam do popolnosti človeških in božjih popolnosti — o tem se tem ljudem niti ne sanja. In sedaj pa ustvarjaj učitelj iz teh ljudi popolna bitja! V takih slučajih bi pač morali biti učitelji edino le tako popolni ljudje, kakršnega je ustvaril modrijan Nietzsche v svojem „Übermenschu“, ali kakršnega nam opisuje Šorli v svojem romanu „Človek in pol“, le s tem pogojem, da bi moral tak „človek in pol“ iz tega stvarstva odstraniti oni pri slovenskem učiteljstvu nebitveni del, ki je znan po imenu — želodec.

Pritegnimo torej v delokrog svojega delovanja starše nam izročene mladine. In to doženemo najprej in najgotoveje, ako jih poučimo natančno o vseh dolžnostih in nalogah ter zahtevah, ki jih stavi njih deca do njih, kar se tiče vzgoje in šole. To pa doženemo najhitreje in najbolje s pomočjo pouka. Uvedimo tako imenovane večere za starše, kjer se bomo zgovarjali s širjo maso našega ljudstva o vseh dobrih in zlih posledicah, ki jih prinaša dobra in — slaba vzgoja.

Poleg teh pa prirejajmo poučne večere za naše ljudstvo, a ti poučni večeri naj nam ne odgrinjajo „tajnosti življenja“ velikega misleca Rousseaua, temveč podajajo naj nam v preprostih besedah smoter domače kakor tudi šolske vzgoje itd. In tu imajo kaj obširno polje vsi oni faktorji — poklicani in nepoklicani — pokazati moč svoje notranje vzgojevalne sile, svojega poklica. Prepričani naj bodo, da pripomorejo z enim samim takim poučnim večerom več do prave vzgoje in izobrazbe ljudstva, kakor pa s celim košem raznih lepodonečih nasvetov. Seveda: teorija je lažja nego praksa, razdiranje lažje nego zidanje.

A naša naloga naj še s tem ne bo nikakor končana. Povspnimo se še korak dalje! Pričnimo z izdajo poljudnih spisov za ljudstvo o vzgoji, o ljudski šoli, o branju dobrih, mladini namenjenih knjig itd. itd. In v to je seveda v prvi vrsti poklicana pred vsem naša „Šolska Matica“, dalje ljudski izobrazbi namenjena „Družba sv. Mohorja“ in „Slov. Matica“. Tu bo treba trkati in trkati — in odprlo se nam bo. In tu so zopet poklicani oni, za šolo tako vneti faktorji — poklicani in nepoklicani. Tu naj zastavijo svoja peresa ter nam napišejo kako poljudno brošuro o vzgoji, in branjaželjna masa bo segla rada po nji.

Ljudskošolskemu učiteljstvu pa kličemo: Ne odlašajmo več z reševanjem tega perečega vprašanja na polju ljudske

izobrazbe. Pomagajmo si sami! Ne zanašajmo se na tujo pomoč, zakaj onim istim faktorjem — poklicanim in nepoklicanim — ne diši ta kruh, ker potem jim poide njih hrana in prešli bi kakor pomladna megla pred jutranjim solncem.

Sklepno pa polagamo slovenskemu učiteljstvu kakor tudi vsem faktorjem — poklicanim in nepoklicanim — sledeče pobožne želje:

1.) „Zaveza“ skliči v kratkem enketo veščakov, ki bodo sestavili nekak bojni program, po katerem se bodo uredila taka predavanja o vzgoji za širšo maso ljudstva.

2.) Naša književna društva „Šolska“ in „Slovenska Matica“ kakor tudi „Družba sv. Mohorja“ naj prično izdavat poljudno pisane brošure o vzgoji itd.

3.) Naši visoki c. kr. dežel. šol. sveti naj tudi preskrbe, da višja oblastva dovolijo potrebni kredit za morebitne stroške, oziroma odškodnino posameznih predavateljev.

4.) „Slov. Matica“, „Pravnik“ kakor tudi „Žensko izobraževalno društvo“ naj prično s svojimi obljubljenimi predavanji — a ta predavanja naj ne dičijo le štirih sten „Narodnega“ ali „Mestnega doma“, temveč ta predavanja naj polete po deželah, zakaj tu je ljudstvo stokrat bolj potrebno nauka, kakor pa mestna „gospoda!“

5.) Pri takih predavanjih naj se v bodoče več ne ignorujejo šola, pouk in vzgoja, kakor se je — žal — iz nam morda umljivih vzrokov to dogajalo doslej!

„Učiteljski dom“ v Celovcu.

Celovski „Mir“ je priobčil v svoji 24. številki članek:

„Vsaktera država mora le na tistih podlagah obstati in se razviti, na katerih je nastala. O enotni državi po francoskem vzorcu v Avstriji ne moremo govoriti. Avstrija je nastala po združenju mnogih samopravnih delov in le v tem sestavu zamore obstati. Združena celota zajema svojo moč in zdravje iz moči svojih delov... Jaz sem danes še prepričan, da bi vse v naši lepi Avstriji bilo lepše, če bi se posamnim deželam dalo več avtonomije, in če bi se tirjativam raznih narodov bolj ustrezalo, kakor se zdaj godi. Najvažnejši del narodnostne enakopravnosti pa je enakopravnost v šoli, in tega načela pa sem se vedno držal. Moji svetovalci so me pošteno podpirali, zlasti odločni Exner. Ko se je nekoč govorilo o enakopravnosti Rusinov, mi je le ta pisal: „Načelo enakopravnosti tirja, da je ljudski jezik tudi učni jezik v šoli; a drugi deželni jezik se mora tudi povsod učiti, akoravno le kot prost predmet.“ — Tako piše Nemec Helfert („Kultur“ 1803, stran 304).

Načelo enakopravnosti. Kaj pa je to? povprašujemo po narodnih pravicah in na Koroškem najdemo končno le eno pravico lastne nespameti. Sklicujemo se na temeljne državne zakone — a ti so le pajčevina; kar ni čudno, da se smejo temeljni zakoni tolmačiti in rabiti, kakor je gospodom v deželnem šolskem svetu drago, in nikogar ni, ki bi jih zavrnil in jim naročil, da se drže zakonov. In ti gospodje: nekdanj Gobanc, zdaj Palla in Lemiži vsi vkup v

Avstriji vendar niso bogve kaj; oni so le vsled tega tako oblastni, ker smo mi tako slabi, in recimo nedelavni.

Priznajmo, da delovanje za naše ljudstvo med nami ni še v primeri s silo, ki nas obdaja od vseh strani, zlasti pa pripoznajmo, da se na šolskem polju ne stori dosti. Človek se more na vse strani žrtvovati, se odgovarja, a mi moramo odločneje nastopati, mi moramo zlasti v šolstvu storiti odločilnih in uspešnih korakov.

Kako žalosten je vendar izgovor: „Vse to je le udarec v vodo“. Če se je ustanovil „Učiteljski dom“, to naj bo udarec v vodo? Ne vemo, morebiti bo pa več kaj, a izgovor, to je le udarec v vodo, ne da bi dotični vedel kaj boljšega nasvetovati, je udarec v obličje narodni časti, je dokaz sramotne neodločnosti in izraz jako slabe volje.

Društvo „Učiteljski dom“ je pričelo lani svoje delovanje; prvi poizkus ni bil več udarec v vodo, pokazal je, koliko simpatij ima to društvo. Od raznih strani se je društvo z veseljem pozdravljalo in donašali so se že lepi prispevki.

A ti prispevki so še vsi premajhni. Posebno slavne naše posojilnice so daleč zaostale za pričakovanjem. Prošnja je prišla lani sicer prepozno, in letos še nismo zvedeli, v kolikor so se občni zbori spomnili „Učiteljskega doma“.

Znova moramo naglašiti pomen tega društva: Zakaj je šolstvo v slovenski Koroški tako na slabem? Ker se poučuje slovenska mladina v tujem jeziku. Ali šolske oblasti te budalosti ne spoznajo? Spoznajo jo, a boje se radikalno-nemških politikov. Ti pa se boje za svoje mandate, ko bi se slovensko ljudstvo probudilo, in z mandati vred bi seve izgubili njihovi pristaši marsikatero dobro plačane službe. Kaj moramo proti temu? Mi moramo dobiti polagoma pedagogov mož, ki več ne bodo trepetali pred politično kliko, ki se bodo upali svoje prepričanje povedati tako glasno, da se bo čulo v višjih krogih. Zdaj je položaj učiteljev tak, da se noben ne upa glasno dihati iz strahu pred lastnimi kolegi.

Pripoznamo obenem, da se ni skrbelo za naraščaj učiteljev; kaj pa se je kaj storilo, da dobimo slovenskih mladeničev za ta stan? Malo ali nič! In kaj se je storilo, da se ohrani v fantih ali zbudi narodni čut in versko mišljenje?

Kar se poprej ni zgodilo, se mora kmalu popraviti. — Ne moremo? Potem pa poginimo! Kdor pa noče poginiti kot suženj, naj se brani, in če bi bil sam na obzidju domovine proti tisočim nasprotnikom. Star naš dedni greh je mehkuznost in neodločnost; ravno v tem je Nemec Slovana čestokrat prekašal. Spoznajmo to napako in bodimo bolj trdni, bolj pogumni, bolj delavni in še bolj požrtvovalni. Zlasti odbore naših posojilnic prosimo: Ne zanemarjajmo v skrbi za bodočnost, brigati se za sedanje dni. Saj nihče ne pričakuje bogsive kako velikih žrtev, a častna dolžnost koroških posojilnic je, da vsaka dá primerno letno podporo „Učiteljskemu domu“. „Učiteljski dom“ hoče skromno začeti, polagoma v teku let hočemo rasti, ne tirjamo več kot zameremo. Preden se je društvo začelo, smo sestavili račun, cenili naše moči in potem smo šli na delo z zaupanjem, da pojde, kar mora iti.

Danes, ko je preteklo eno leto, se oziramo nazaj, ne s ponosom sicer, a vendar hvaležni dobrotnikom. Nekateri prijatelji našega ljudstva so veliko žrtvovali, in priznali bomo, če kje, je denar tukaj dobro porabljen. Kdo ne pozna položaja toliko dijakov, ki v skrajni bedi preživijo leta uka? Kdo ne ve, kako lahko se jim izgube svetinje vere in ljubezni do ljudstva, če iz tega ljudstva niso dobili nobene pomoči, pa

so morali beračiti ob durih nasprotnikov? Mi moramo naše dijake, in zdaj v prvi vrsti učiteljske boljši podpirati, da bomo dobili domačih, dobrih učiteljev.

Ali je društvo že kaj storilo? Da! Prvo leto se je nabralo doneskov 6771 K; stroškov pa je bilo 2555 K.

Društvo vzdržuje letos osem mladeničev, za katere plačuje mesečnih 304 K, k tem stroškom so gojenci doslej donašali sami le še 567 K. Izmed teh mladeničev jih je nekaj, o katerih nam poročajo profesorji, da so vzorni, kar je preslabega, tem bo društvo seve podpore zopet odtegnilo; naš dragoceni denar se sme izdavat le tam, kjer je res upanje, da se doseže društveni namen.

Izmed koroških posojilnic je društvu poslalo doneskov doslej le pet, od zunanjih sta poslali dve! Ker se je tedaj večina doneskov dobila od zasebnikov, in ker vendar upamo, da se spomnijo posojilnice častne svoje dolžnosti, nadaljuje odbor svoje delovanje, prepričan, da se v teku let zaklad tako ukrepi, da se postavi lastni zavod.

Za letos je sklenil občni zbor, da novih gojencev ne sprejema.

* * *

Dostavek uredništva: Z izvajanjem celovškega „Mira“ se seveda malone popolnoma strinjamo. Navdaja nas samo bojazen, da si zgrade v Celovcu — klerikalno vzgojevališče, ki bi ne rodilo nikoli blagega sadu, ki je zanj vsaka žrtev prevelika. Dejstvo, da so odklonili celovški klerikalni Slovenci ponujane jim naše liste, popolnoma utrjuje našo misel, da bo celovški „Učiteljski dom“ prej samostan, nego zavod, ki bo služil vzgoji modernih učiteljev. In samo takih je treba koroškim Slovencem, sicer utonejo v nemškem morju.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Občni zbor društva učiteljev in šolskih prijateljev okraja ljubljanske okolice se je vršil ob precej pičli udeležbi društvenih članov dne 4. junija t. l. v hotelu „Štrukelj“ v Ljubljani. Udeležilo se ga je 14 učiteljev in 2 učiteljici.

Predsednik Jos. Gregorin otvori občni zbor, pozdravi došle zborovalce in konstatuje sklepčnost. Spominja se v gorkih besedah umrlega tovariša Karla Jašovca, učitelja v Iški vasi, in dež. vlade svetnika ter predsednika c. kr. okraj. šol. sveta ljublj. okolice, Ferdinanda markija Gozzanija. Poziva zborovalce, naj se v znak sožalja vzdignejo s sedežev, kar se zgodi in zabeleži v zapisniku.

Poročevalec za današnji občni zbor, tovariš Anton Arko, nam je podal prav živo sliko o gluhonemih in pouku istih na gluhonemnicu. Prav zanimivo, jedrnat in umljivo nam je razložil metodo, po kateri si gluhonemi pridobijo posamezne glasove iz katerih sestavljajo potem zloge in besede. Prepričali smo se, da ima učitelj gluhonemih mnogokrat naporenejše delo kakor mi. Burna pohvala je zadonela poročevalcu, ko je končal svoje poročilo, in občni zbor se je soglasno pridružil želji tovariša J. Petriča, naj bi poročevalec dal spretno sestavljeno prošlo natisniti v „Popotniku“.

Tajnik Fran Lavtižar poroča, da se je lanski občni zbor vršil dne 5. junija 1902 v „Mestnem domu“ v Ljubljani. Ta občni zbor je bil nanavladno dobro obiskan. Privlačno silo je imel namreč referat tovariša A. Lenarčiča: Obravnavanje berilnega sestavka „Tabori v turških časih“ po formalnih stopnjah. —

Pri tem občnem zboru so se volili delegatje za občni zbor „Zaveze“ namreč tovariši Jos. Gregorin, Fran Lavtižar, Ivan Petrič in Fran Ks. Trošt, in pa odbor za naše društvo, ki se je konstituiral sledeče: Jos. Gregorin, predsednik; Anton Javoršek, podpredsednik; Fran Lavtižar, tajnik; Fran